

УДК 378: [355.088:159.9-051] (477)

ЛУЧАНІНОВА Ольга⁵⁵

ORCID: [0009-0005-2205-547X](https://orcid.org/0009-0005-2205-547X)

E-mail: 2017olgapetrovna@gmail.com

Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського
Національна академія педагогічних наук України
м. Київ, Україна

ПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВИХ ПСИХОЛОГІВ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Наголошено, що психологічні засади підготовки військових психологів – це фундаментальні принципи, основні ідеї, правила або теоретичні положення, які лежать в основі цієї підготовки в умовах відкритого освітнього простору. Зазначено, що якість підготовки військових психологів залежить від багатьох умов: особливостей відкритого освітнього простору, сучасних викликів і реалій життя. Зауважено, що у процесі професійної підготовки військових психологів зосереджуються на кризовій психології.

Ключові слова: інформаційно-аналітичний супровід; підготовка військових психологів; психологічні засади; відкритий освітній простір.

Training of Military Psychologists in Ukraine: Challenges, Realities and Prospects.
It is emphasised that the psychological foundations of military psychologist training comprise the fundamental principles, core ideas, rules, or theoretical tenets that underpin this training within the context of an open educational environment. It is noted that the quality of military psychologists' training depends on many factors: the characteristics of the open educational space, contemporary challenges and the realities of life. It is observed that, during their professional training, military psychologists focus on crisis psychology.

Keywords: Training of Military Psychologists; Psychological Foundations; Open Educational Space.

Вступ. Відкритий освітній простір університетів, де здійснюється підготовка військових психологів, розглядається як інструмент побудови власного шляху навчання здобувачами вищої освіти, як місце, де цифрові інструменти допомагають долати фізичні бар'єри.

Досліджуючи інформаційно-аналітичний супровід підготовки військових психологів, ми констатуємо зміну парадигми психологічних досліджень у бік практичної спрямованості та військової психології: акцент у процесі цієї підготовки – на моделях стійкості особистості в умовах тривалого стресу. Спостерігається незначна кількість праць щодо відкритого освітнього простору як умови підготовки, наприклад, військових психологів. Важливість цієї проблеми впливає з вимог сьогодення, відсутності комплексних досліджень. Проблема підготовки військових психологів в Україні є актуальною у воєнний

⁵⁵ © ЛУЧАНІНОВА Ольга (LUCHANINOVA Olha)

період, має перспективи розвитку й у повоєнний час. Прикладне дослідження «Інформаційно-аналітичний супровід підготовки військових психологів у відкритому освітньому просторі» (2026–2028) відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського також є підтвердженням актуальності цієї проблеми.

Прикладні дослідження формують підґрунтя для стратегій у суспільстві, науці та освіті зокрема. Підготовка військових психологів поєднує інформаційні технології, військову необхідність (п'ятий рік триває активна фаза війни) та міжнародні стандарти (наприклад, досвід НАТО), а відкритий освітній простір і є вибором шляху побудови індивідуальної освітньої траєкторії для кожного військового психолога/офіцера-психолога.

Методи і підходи дослідження. Аналіз психолого-педагогічних джерел, систематизація способів поєднання педагогічного процесу й психологічних здобутків, співвідношення психологічних характеристик особистості та вимог діяльності, оптимізації підготовки особистості до професії.

Основні результати. Зауважимо, що проблема людини стає загальною для всієї науки в цілому; підготовка військових психологів потребує поглибленої психологічної складової. Освітній процес у закладах вищої освіти стає міждисциплінарним, з тенденцією до об'єднання різних наук, аспектів і методів дослідження людини в комплексні системи.

Н. Іванова розкриває зміст психологічних засад підготовки фахівців, а саме: психологічні закономірності, принципи, механізми й модель підготовки; психологічну підготовку; її психологічне забезпечення; формування психологічної готовності до діяльності; процес формування, розвитку фахівця тощо [5].

Підготовка військових психологів, за даними сучасних українських дослідників, передбачає також професійний відбір як систему психодіагностичного аналізу особистості, спрямовану на оцінку її відповідності до вимог конкретних професій. Структура професійного відбору військовослужбовців включає кілька компонентів: соціально-психологічний, освітньо-кваліфікаційний, медичний та професійно-психологічний [6]. Військові психологи можуть бути в армії/бойовій частині офіцерами-психологами, що є однією з ознак реальності нашого життя. Такі психологи приймають виклик, бо завдяки внутрішній мотивації готові до таких викликів, а поглиблений курс психологічної підготовки стає потужним помічником у професійній діяльності (військові психологи теж професійно вигорають).

О. Галицька зазначає, що у Збройних Силах України сформована сучасна структура психологічної підтримки персоналу (далі – ППП), яка є одним із

ключових елементів забезпечення бойової готовності військ. Вона спрямована на формування моральної стійкості, психологічної готовності та відновлення ментального здоров'я військовослужбовців для ефективного виконання бойових завдань. ППП замінила застарілу систему виховної роботи, забезпечуючи комплексний психологічний супровід, відбір та відновлення особового складу [3]. За роки підготовки у закладі вищої освіти військові психологи стають професіоналами, які стійкість у своїй роботі з військовослужбовцями будуть розглядати як варіативність, гнучкість, швидкість пристосування до умов життєдіяльності, що постійно міняються, висока мобільність психіки у разі переходу від завдання до завдання [2]. За останні роки Україна отримала досвід ведення сучасної війни, тому проєкт наказу «Про затвердження Порядку надання психологічної допомоги військовослужбовцям у системі Міністерства оборони України» стане дорожньою картою для фахівців, які працюють з військовими [1, 4]. У своїх інтерв'ю військові психологи констатують, що нині не вистачає психологів на передовій. Підготовка у спеціалізованих закладах триває роками. Вихід – різні курси для цивільних психологів як спосіб перенавчання або для офіцерів-психологів як підвищення кваліфікації. Так, нещодавно закінчився поглиблений онлайн курс «Інтегративні методи роботи з травмою в умовах війни» (6 модулів/ 3 супервізії/ 20+ практичних вправ). У рекламному проспекті зазначено, що курс дає «прості, структуровані інструменти для формування прикладних навичок і інтеграції тілесного фокусу в клінічне мислення. Поєднує полівагальну теорію, нейропсихологію, майндфулнес та SMPM з опорою на освітні підходи Harvard Macy Institute. Містить Training Manual, робочі протоколи та інструменти, готові до щоденного застосування» [7].

Висновок. Здійснивши короткий аналіз викликів, реалій, перспектив щодо підготовки військових психологів в Україні, робимо висновок, що:

- сучасна модель підготовки військових психологів поєднує в собі не лише психолого-педагогічні аспекти, цифрові технології та систему багаторівневого професійного відбору;
- ключовим вектором є розвиток психологічної стійкості військових психологів в умовах тривалого інтенсивного стресу, оскільки їхня стійкість є ресурсом для всього військового підрозділу;
- відкритий освітній простір забезпечує використання цифрових інструментів, що дозволяє долати фізичні обмеження (важливо для діючих військовослужбовців) та забезпечує доступ до міжнародних стандартів (НАТО);
- відкритий освітній простір, де відбувається підготовка військових психологів, є динамічним і розширюється інтенсивними курсами перепідготовки

та підвищення кваліфікації (наприклад, за програмами Harvard Macy Institute), що дозволяє швидко інтегрувати прикладні навички фахівців. Підготовку військових психологів у перспективі можна підсилити інформаційно-аналітичним супроводом створення єдиної цифрової екосистеми, яка б підтримувала військового психолога на всіх етапах: від навчання в ЗВО до практичної діяльності в бойовій частині; державні документи, міжнародні протоколи для психологів.

Список використаних джерел:

1. Військові психологи в Україні зосереджені на кризовій психології. *ArmyInform*, 12.07.2023. <https://armyinform.com.ua/2023/07/12/vijskovi-psyhology-v-ukrayini-zoseredzheni-na-kryzovij-psyhologiyi/>.
2. Гаврюшенко В. В. Основні напрями діяльності військового психолога з гармонізації взаємодії офіцерів у проблемних ситуаціях. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія. Прикладна психологія. Професійна й організаційна психологія*. 2021. Т. 32 (71), № 6. С. 39–45. <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2021.6/07>.
3. Галицька О. В. Генеза формування духовності молодших офіцерів Збройних Сил України в умовах військових дій. *Освіта та педагогічна наука*. 2025. № 2 (189). С. 3–11. [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2025-2\(189\)-3-11](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2025-2(189)-3-11).
4. До психологічного відновлення військових залучатимуть цивільних психологів. *Новини МОУ*. 2025. <https://surli.cc/ahwqjz>.
5. Іванова Н. Г. Психологічні засади професійної підготовки фахівців. *Психологічний журнал*. 2019. № 1. <http://psyj.udpu.edu.ua/article/view/152558>.
6. Калениченко Р. А., Коханець А. С., Берташ М. І. Особливості організації професійно-психологічного відбору спеціалістів до діяльності в складних та екстремальних умовах. Питання психології. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. № 3 (67). С. 63–70.
7. Поглиблений онлайн курс «Інтегративні методи роботи з травмою в умовах війни». *Intellectservice*. 20.02–04.04.2026. <https://www.intellectservice.net/>.

References:

1. *ArmyInform*. (2023, July 12). Viiskovi psyhology v Ukraini zoseredzheni na kryzovii psyhologii. Retrieved April 19, 2026, <https://armyinform.com.ua/2023/07/12/vijskovi-psyhology-v-ukrayini-zoseredzheni-na-kryzovij-psyhologiyi/>
2. Havriushenko, V. V. (2021). Osnovni napriamy diialnosti viiskovoho psyholoha z harmonizatsii vzaiemodii ofitseriv u problemnykh sytuatsiiakh. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Psykholohiia. Prykladna psykholohiia. Profesiina y orhanizatsiina psykholohiia*, 32(71)(6), 39–45. <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2021.6/07>
3. Halytska, O. V. (2025). Geneza formuvannia dukhovnosti molodshykh ofitseriv Zbroinykh Syl Ukrainy v umovakh viiskovykh dii. *Osvita ta pedahohichna nauka*. 2 (189), 3–11. [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2025-2\(189\)-3-11](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2025-2(189)-3-11).
4. *Novyny MOU*. (2025). Do psykholohichnoho vidnovlennia viiskovykh zaluchatymut tsyvilnykh psyhologiv. Retrieved March 25, 2026. <https://surli.cc/ahwqjz>
5. Ivanova, N. H. (2019). Psykholohichni zasady profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv. *Psykhologichnyi zhurnal*. 1. Retrieved April 19, 2026. <http://psyj.udpu.edu.ua/article/view/152558>
6. Kalenychenko, R. A., Kokhanets, A. S., & Bertash, M. I. (2020). Osoblyvosti orhanizatsii profesiino-psykholohichnoho vidboru spetsialistiv do diialnosti v skladnykh ta ekstremalnykh umovakh. *Pytannia psykholohii. Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*. 3 (67), 63–70.
7. *Intellectservice*. (2026, February 20–April 4). Pohlyblenyi onlain kurs «Intehratyvni metody roboty z travmoiu v umovakh viiny». Retrieved April 19, 2026. <https://www.intellectservice.net/> .